

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 5/8

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/8 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Тахририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

<i>Намазова Умида Нормуродовна</i> ФРАГМЕНТЫ ИЗ ИСТОРИИ САМАРКАНДСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА ВЕТЕРИНАРНОЙ МЕДИЦИНЫ, ЖИВОТНОВОДСТВА И BIOTEХНОЛОГИЙ (1929-1945 ГОДЫ).....	10-15
<i>Эрназаров Туйгун Раджабович</i> ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ТАМОЖЕННОЙ СЛУЖБЫ ТУРКЕСТАНСКОГО ГЕНЕРАЛ- ГУБЕРНАТОРСТВА: КЛЮЧЕВЫЕ МОМЕНТЫ И ДОСТИЖЕНИЯ	16-21
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> “ҚОРАҚАЛПОҚФИЛЬМ” СТУДИЯСИ ХУЖЖАТЛИ ФИЛЬМЛАРИДА ТАРИХИЙ МАВЗУЛАР ТАЛҚИНИ	22-27
<i>Шаимкулов Азамат Холмуратович</i> ҚАЙТА ҚУРИШ ДАВРИ МАТБУОТИДА ИҚТИСОДИЙ МАСАЛАЛАР ТАЛҚИНИ	28-38
<i>Муродов Ҳалим Салимович</i> ТУРИЗМ РИВОЖИ ТАРИХИГА БИР НАЗАР	39-46
<i>Юлдашев Саиданварбек Бахромжон ўғли</i> ФАРҒОНА ВОДИЙСИНИНГ– ҚОРАХОНИЙЛАР ТОМОНИДАН ЗАБТ ЭТИЛИШИ ТАРИХИДАН	47-51
<i>Shonazarova Nargiza</i> TOSHKENT SHAHRIDA “OBOD MAHALLA” DASTURI VA UNING IJROSI XUSUSIDA AYRIM MULOHAZALAR	52-57
<i>Axmadova Nafisa Axmad qizi</i> O‘ZBEKISTON VA FRANSIYA MADANIY ALOQALARINING RIVOJLANISHI	58-64
<i>Qodirova Ra’no Mamirjonovna</i> O‘ZBEKISTON SSR MAKTABLARIDA 1930-YILLARNING IKKINCHI YARIMIDA TARIX FANINING O‘QITILISHI	65-70
<i>Yunusxo’jayev Habibulla Zafar g’o’li</i> SHARQDA KUCHLI IJTIMOIIY NIHOYA TIZIMI TARIXI	71-75
<i>Нарбеков Абдикамил</i> НАЦИОНАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА СОВЕТСКОГО ГОСУДАРСТВА В ТУРКЕСТАНЕ И ЕГО СУЩНОСТЬ	76-80
<i>Alimova G‘unchaxon Baxadirovna</i> JAMIYAT TARAQQIYOTINING TARIXIY RIVOJLANISH ASOSLARI DIN VA DAVLAT MISOLIDA	81-85
<i>Jumanazarova Fotima</i> XOTIN QIZLAR BANDLIGINI TA'MINLASH TIZIMINING SHAKLLANISH JARAYONI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI	68-93
08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ	
<i>Ziyodilloev Khushnud Rahimboevich</i> PORTFOLIO OPTIMIZATION OF COMMERCIAL BANK CREDITS: A LITERATURE REVIEW	94-100

<i>Hamrayev Amirzoda</i> ISLOMIY MOLIYA XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI TASHKIOTLAR KAPITAL STRUKTURASI SAMARADORLIGI TAHLILI.....	101-109
<i>Xaitbobaeva Nigora Bakmatatovna</i> T'UQIMACHILIK SANOAT KORXONALARIDA MARKETING STRATEGIYASIDAN FOYDALANIШ B'YIЧA ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАЛАРИ.....	110-119
<i>Xalilov Qahramon Qurbonboyevich</i> MINTAQADA TURIZM HUNARMANDCHILIK KLASTERNI SHAKLLANTIRISHNING DESTINATSION MODELI.....	120-132
<i>Махмудов Турсунпулат Давронович</i> ИНВЕСТИЦИЯ МАНБАЛАРИНИНГ МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИГА ТАЪСИРИ	133-144
<i>Ishchanova Salomat</i> KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA MARKETING FAOLIYATINING O'RNI.....	145-150
<i>Muydinova Zilola Voxid qizi</i> ЧЕГАРА БОЖХОНА ПОСТЛАРИ ФАОЛИЯТИДА “АВТОМАТЛАШТИРИЛГАН ЙЎЛОВЧИ ХАРАКАТИ” МОБИЛ ИЛОВАСИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ ОРҚАЛИ ИҚТИСОДИЙ ТАХЛИЛНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ.....	151-158
<i>Samandarov O'gabek, Ismoilov Shohjahon</i> TURIZMNI RIVOJLANTIRISH OMILLARI VA ULARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	159-164
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Саидова Камола Усканбаевна</i> ФЕНОМЕН СВОБОДЫ ДЛЯ ЧЕЛОВЕКА И ОБЩЕСТВА: КОМПАРАТИВИСТСКИЙ АНАЛИЗ	165-173
<i>Отонтурdiyev Orzu G'afforovich</i> INSONNING MA'NAVIY MOHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA QADRIYATLARNING AHAMIYATI	174-179
<i>Очилова Гузаль Араловна</i> ЮКСАК МАЪНАВИЯТ-МАНФААТЛАР БИРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ.....	180-185
<i>Nurmatova Umida Jalolidinovna</i> MUTOLAA, SAVODXONLIK VA TA'LIMNING ANTINOMIK XUSUSIYATLARI.....	186-192
<i>Vafayeva Dilafruz Artikovna</i> AHMAD YASSAVIY TASAVVUFIIY TA'LIMOTIDA MA'NAVIY BARKAMOLLIK.....	193-198
<i>Karimov Zafarbek Ataboyevich</i> IJTIMOIY-PSIXOLOGIK MEKANIZMLARINING SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHDAGI AHAMIYATI.....	199-202
<i>Bozorova Ro'zigul Sharofovna</i> MEHRSIZLIK HODISASINI KELITIRIB CHIQUVCHI OMILLAR	203-212
<i>Xudoyberdieva Anorabonu Hayotovna</i> DINIY MANBALARDA IJTIMOIIY HAMKORLIK O'OYALARI	213-218
<i>Tursunkulova Shaxnoza Tuychiyevna</i> TASAVVUF FALSAFASIDA GO'ZALLIKNING IMMANENT JIHATLARI	219-224

<i>Dehqonov Behzod Baxtityorovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA UCHINCHI RENESSANS POYDEVORINI QURISHDA YETTI PIRNING BAG'RIKENGLIK G'OYALARINI O'RNI VA AHAMIYATI	225-230
<i>Abdullayeva Firuza Sharipovna</i> NASIRIDDIN TUSIYNING IDROK NAZARIYASI VA KOMILLIK FALSAFASI	231-236
<i>Murtozayev Shahobiddin Baxriddinovich</i> SHIHOBUDDIN UMAR SUXRAVARDIYNING "AVORIF UL -MAORIF" ASARI VA UNDA ILGARI SURILGAN G'OYALAR	237-243
<i>Ибрагимов Солижон Эргашович</i> АХБОРОТ ХУРУЖИ ВА "ОММАВИЙ МАДАНИЯТ" ТАҲДИДИ.....	244-251
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
<i>Qodirova Mukaddas Tog'ayena</i> BIZNES DISKURSINING MURAKKAB LINGVISTIK TABIATI.....	252-257
<i>Abdullayev Ikramjon Xashimdjanoich</i> DIFFERENT APPROACHES TO THE QUANTITATIVE-STATISTICAL CHARACTERISTICS OF PARTS OF SPEECH IN THE ENGLISH LANGUAGE	258-265
<i>Hamroyeva Sharifa Shukur qizi</i> TARJIMADA MILLIY SO'ZLARNING BERILISHI (OYBEKNING "NAVOIY" ROMANI INGLIZCHA TARJIMASI MISOLIDA)	266-271
<i>Olimova Gulfiza Muradullayevna</i> BADIY SAN'AT TURLARINING XORAZM DOSTONLARIDA QO'LLANILISHI.....	272-281
<i>Айниддинов Иқрориддин Шарифович</i> АДАБИЙ МАНБАЛАРДА АШРАФ САМАРҚАНДИЙНИНГ ТАРЖИМАИ ҲОЛИНИНГ ЎРГАНИЛИШИ	282-287
<i>Turaeva Dilfuza Daminovna</i> O'ZBEK TILIDA OBRAZLI SO'ZLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	288-295
<i>Mahmudova Nilufarxon Ravshanovna</i> LISONIY GRADASIYANING MORFOLOGIK, LEKSIK-SEMANTIK SATHDA PARADIGMA SIFATIDA NAMOYON BO'LISHI	296-305
<i>Ashurova Maftuna Asqar qizi, Yuldoshev Rustam Dilshod ugli</i> LINGUOCULTURAL COMPARATIVE ANALYSIS OF IDIOMS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	306-311
<i>Isroilova Manzura Jamolovna</i> FRANSUZ PUBLITSISTIK MATNLARDA KOMPARATIV FRAZELOGIK BIRLIK LARNING KOMMUNIKATIV TA'SIRI XUSUSIDA	312-317
<i>Шамақсудова Саодат Хидоятовна</i> МАССМЕДИА АСПЕКТНИНГ МЕДИАМАТН ШАКЛИГА КЕЛИШИДАГИ ЎЗИГА ХОСЛИКЛАР.....	318-324
<i>Шатова Ирина Юрьевна</i> ОСОБЕННОСТИ УПОТРЕБЛЕНИЯ ЛЕКСИКИ ПО РОДУ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛИЦ В РУССКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ	325-330
<i>Nortoyeva Nodira Muhammadaliyevna</i> FRAZELOGIK DERIVATLARNI KONTEKSTLARDA ISHLATILISHINING KOGNITIV ASOSLARI	331-335

<i>Alimjanova Shohsanam Azamat qizi</i> KO'P MA'NOLI IBORALARNING KOGNITIV XUSUSIYATLARI	336-340
<i>Турниязова Шахноза Нигматовна</i> МАТНДАГИ БОҒЛАНИШЛИЛИК ҲАҚИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	341-347
<i>Mamarasulova Iroda Jumanovna, Xojimetov Sa'dulla Jumanazarovich</i> INGLIZ ADABIYOTI TUSHUNCHALARINING XILMA -XILLIGI	348-352
<i>Aminova Dilnoza Hikmatullayevna</i> THE IMPORTANCE OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE ORIGIN OF MILITARY TERMINOLOGY	353-358
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Исломқулова Шоҳсанам Ваҳобжон қизи</i> ВРАЧНИНГ КАСБИЙ ЖАВОБГАРЛИГИНИ СУҒУРТА ҚИЛИШ ТУШУНЧАСИ ВА МОҲИЯТИ	359-365
<i>Mamatallyev To'liqin Xushmamat o'g'li</i> O'ZBEKISTONDA MASOFAVIY TA'LIM HUQUQIY ASOSLARINING SHAKLLANISHI	366-378
13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Saidov Jur'at Sodirovich</i> МАКТАВГАСНА ТА'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARGA TARBIYA BERISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	379-384
<i>Yusupaliyeva Shaxnoza Hakimjanovna,</i> ТЕХНИК ОЛИЙ О'QUV YURTLARIDA OO'ZAKI NUTQ KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH USUL VA METODLARI	385-390
<i>Tadjixodjaeva Эльвира Рашидовна</i> ОСОБЕННОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ МЕТОДОВ ИГРОПЕДАГОГИКИ В ВЫСШЕМ ОБРАЗОВАНИИ	391-396
<i>Тўрахонова Барно Турсунбой қизи</i> БЎЛАЖАК ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГЛАРНИ ТАРБИЯВИЙ ФАОЛИЯТНИ ТАШКИЛ ЭТИШГА ТАЙЁРЛАШНИНГ ДИДАКТИК ИМКОНИЯТЛАРИ	397-406
<i>Ashurova Sitora Erkinovna</i> USING DIGITAL TECHNOLOGIES IN EDUCATION	407-412
<i>Каримжоновна Мунаввар Ибрагимовна</i> ХИЗМАТ ИТЛАРИНИ МАХСУС ЙЎНАЛИШГА ТАЙЁРЛАШДА УНГА ТАЪСИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР ТАҲЛИЛИ (Божхона кўмитасининг Миллий кинология маркази мисолида).....	413-421
<i>Xamirayev Rustam Abdirazakovich</i> VOLEYBOLCHILARDA HARAKAT SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHNING USLUBIY ASOSLARINI ТАКОМИЛЛАСHTIRISH	422-426
<i>Хашимова Масуда Камилжановна</i> КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД К ПРОЦЕССУ НРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ НА ОСНОВЕ ИНТЕГРАЦИИ НАУК	427-435
<i>Бердикулова Насиба Эркинжоновна</i> СОДЕРЖАНИЕ ПРИМЕНЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ И ИНТЕГРАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НАЧАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ	436-442

Saidnazarova Gulshan Bolta qizi

AL-BUXORIYNING MA'NAVIY-AXLOQIY QARASHLARINI O'RGANISH PEDAGOGIK MUAMMO

SIFATIDA443-448

07.00.00-Тарих фанлари

Yunusxo'jayev Habibulla Zafar o'g'li
Urganch davlat universiteti mustaqil tadqiqotchisi
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-0455-3507>

SHARQDA KUCHLI IJTIMOY HIMOYA TIZIMI TARIXI

Annotatsiya. Muallif maqolada Insonlar ijtimoiy siyosatga davlatda kuchli ijtimoiy imkoniyatlar berilgan sharoitdagina erisha oladilar. Ijtimoiy imkoniyat, bu — ijtimoiy zinapoyadagi o'rinlar, vakolatlar, darajalar, lavozimlar, imtiyozlarni taqsimlash qobiliyatini anglatadi. Albatta, bu taqsimotda iqtisodiy imkoniyatlar paradigmasining ta'siri bor. Masalan, daromad yoki boylik iqtisodiy imkoniyatlar bo'lishiga qaramay, ijtimoiy maqomni (status) ham tavsiflagan.

Kalit so'zlar. Sharq, tarixiy-madaniy, iqtisodiy-siyosiy, ijtimoiy, siyosat, oila, soliq, dinor, vaqf, O'zbekiston, davlat, axborot, resurs, risk, g'oya.

Yunuskhojayev Habibulla Zafar ugli
Independent researcher of
Urgench state university

HISTORY OF A STRONG SOCIAL PROTECTION SYSTEM IN THE EAST.

Abstract. In the author's article, people can achieve social policy only in the conditions of strong social opportunities in the state. Social opportunity means the ability to distribute places, powers, levels, positions, privileges on the social ladder. Of course, this distribution is influenced by the paradigm of economic opportunities. For example, despite the fact that income or wealth are economic opportunities, they also describe social status.

Keywords: East, historical-cultural, economic-political, social, politics, family, tax, dinar, endowment, Uzbekistan, state, information, resource, risk, idea.

Юнусходжаев Хабибулла Зафар угли
Свободный соискатель Ургенчского
государственного университета

ИСТОРИЯ СИЛЬНОЙ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НА ВОСТОКЕ.

Аннотация. В статье автора люди могут осуществлять социальную политику только в условиях сильных социальных возможностей в государстве. Социальная возможность означает возможность распределять места, полномочия, уровни, позиции, привилегии на социальной лестнице. Конечно, на это распределение влияет парадигма экономических возможностей. Например, несмотря на то, что доход или богатство представляют собой экономические возможности, они также описывают социальный статус.

Ключевые слова. Восток, историко-культурный, экономико-политический, социальный, политика, семья, налог, динар, дар, Узбекистан, государство, информатсия, ресурс, риск, идея.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3SI8Y2023N10>

Kirish

Ijtimoiy siyosat va himoya tizimining tarkibiy qismi bu, ijtimoiy hayotdir. U kundalik xatti-harakatlarning o'ziga xos paradigmasi bo'lib, uning mohiyati tarixiy-madaniy, iqtisodiy-

siyosiy va etnik-konfessional kontekstdagi insonning kundalik turmush tarziga daxldor voqea – hodisalar, jarayonlarni aks ettiradi. Ijtimoiy hayot jamiyatdagi turli ijtimoiy qatlam vakillarining turmush tarzi va ularning xatti harakatlarining mushtarak tizimi bo'lib, u turli hodisalarga nisbatan ijtimoiy munosabatlar tizimi sifatida yuzaga keladi. Ijtimoiy siyosatning subyektlari davlatning qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi organlari, ish beruvchilar, kasaba uyushmalari va boshqa jamoat birlashmalari hisoblanadi. Ijtimoiy himoya tizimi quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- ijtimoiy adolat va tenglik;
- ijtimoiy mas'uliyat;
- ijtimoiy sherikchilik;
- ijtimoiy kafolatlar.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Ushbu mavzu yuzasidan Abdurahmonov Q. Odilqoriev X, Razzoqov D. Makovelskiy A.O. Cho'qay M, A'zamxo'jayev S. Ishquvatov V, Tolipov F. asarlaridan foydalanilgan.

Natijalar

Davlat ijtimoiy siyosatining asosiy mezonlari sifatida aholining turmush darajasi va sifatini yaxshilash tashkil etadi. Aholining turmush darajasi odamlarning zarur moddiy va ma'naviy ne'matlar bilan ta'minlangani, bandligi, shuningdek, "inson taraqqiyoti – bilimi, salomatligi, shaxsiy ehtiyojlarini qondirish imkoniyatlari hamda uning yashash shart-sharoitlari, uy-joyga egaligi, atrof muhitning ahvoli, iqtisodiy va ijtimoiy ehtiyojlari qondirilishini ifodalovchi mezonlar asosida aniqlanadi"[1].

Muhokama

Insonlar ijtimoiy siyosatga davlatda kuchli ijtimoiy imkoniyatlar berilgan sharoitdagina erisha oladilar. Ijtimoiy imkoniyat, bu — ijtimoiy zinapoyadagi o'rinlar, vakolatlar, darajalar, lavozimlar, imtiyozlarni taqsimlash qobiliyatini anglatadi. Albatta, bu taqsimotda iqtisodiy imkoniyatlar paradigmasining ta'siri bor. Masalan, daromad yoki boylik iqtisodiy imkoniyatlar bo'lishiga qaramay, ijtimoiy maqomni (status) ham tavsiflaydi. Biroq ijtimoiy imkoniyatlar amal, obro' -e'tibor, ma'lumot, tibbiy xizmat, ijtimoiy ta'minot kabi ko'rsatkichlarni ham o'z ichiga oladi. Jamoatchilik fikri hokimiyati (ijtimoiy hokimiyat) demokratik siyosiy tizimda katta rol o'ynaydi. Shuning uchun hozirgi zamon rivojlangan davlatlari kuchli ijtimoiy imkoniyatlarga egadirlar. Ular bunday imkoniyatlar yordamida aholi keng qatlamlarining ijtimoiy ahvolini yaxshilashga sezilarli ta'sir ko'rsata oladilar[2].

Ijtimoiy siyosatning nazariy jihatlarini haqida so'z yuritganda, unda shaxs, davlat va jamiyatning o'zaro dialektik aloqadorligi muhim rol o'ynaydi. Shu bois, ijtimoiy hayotni tartibga solish va uni yanada takomillashtirishda shartli ravishda quyidagi uchta jihatni e'tiborga olish muhim ahamiyat kasb etadi. Ular quyidagilardir:

1. Shaxsning ijtimoiy rivojlanishi (mikro darajada);
2. Davlatning ijtimoiy rivojlanishi (makrodaraja);

3. Korxonalar, tashkilotlar va tijorat kompaniyalarining ijtimoiy rivojlanishi (mezo-daraja). Shaxsning ijtimoiy rivojlanishi (mikro darajada), bu inson o'zligini anglashi, o'zini o'zi boshqara olishi, uning shaxsiy ko'nikma va paradigmalari asosida shakllanadi, Ya'ni, uning bilimi va axloqiy ko'nikmalarini o'lchash uchun ijtimoiy muhitning o'rni katta, shu asosdan u ma'lum ijtimoiy birliklar, oil, mahalla, atrofdagilar ta'siri ostida yuzaga keladi.

To'g'ri, shaxsning ijtimoiy rivojlanishi avvalambor insonning o'ziga bog'liq bo'lsada, ijtimoiy so'zining ma'no va mazmunidan kelib chiqib, tahlil etilsa, uning rivojlanishida jamoa katta rol o'ynaydi. Ya'ni, shaxsning ijtimoiy ko'nikmalaridan tashqari uning barcha shaxsiy qobiliyatlarini, funksional vazifa va bilimlarini, mavjud bo'lgan ma'lumotlar miqdorini atrofda qiziqishlari bilan uyg'unlashtirish kerak bo'ladi.

Davlat darajasida jamiyatning ijtimoiy rivojlanishi o'z-o'zidan ayonki, uning barcha a'zolarining sa'y-harakatlari bilan vujudga keladi, ya'ni bunda insonlar o'rtasidagi o'zaro progressiv muloqotlar tizimi shakllanadi. Har bir mintaqada o'ziga xos o'xshash ijtimoiy resurs shakllanadi va keyin butun mamlakat bo'ylab birlashadi. Davlat miqyosida jamiyat rivojini ta'minlash uchun barcha ijtimoiy subyektlar (ijtimoiy fondlar, uyushmalar, mahalla va boshqalar) bir maslak sari yakdil qadam tashlashi, ular ish faoliyati muvofiq bo'lishi muhim. Yoki ma'lum bir hududda xo'jalik yurituvchi subyektlarning iqtisodiy faoliyatini yaxshilash ham zarur. So'ngra har bir ijtimoiy subyektning ish natijalariga ko'ra jamiyat ijtimoiy fundamenti shakllanadi. To'plangan tajribalar pirovardida jamiyatning ijtimoiy rivojlanish darajasini belgilaydi.

Endi Sharq xalqlarida ijtimoiy masalalarga oid qarashlarga e'tibor qaratsak. Masalan, xalq turmush tarzi bilan bog'liq oila va jamiyat hayotining turli masalalari sharq xalqlari tarixi hamda madaniyatining qadimgi merosi zardushtiylikka oid adabiyotlarda o'z ifodasini topgan. Ularda o'sha davrning axloqiy, falsafiy va ijtimoiy g'oyalari aks ettiruvchi zardushtiylik turmush tarzi, kishilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarga oid fikrlar o'sha davrda va undan so'ng jamiyatdagi ijtimoiy-falsafiy qarashlarning takomillashishi uchun asosiy manba bo'lib xizmat qilgan[3].

XV asrda yashagan diniy ulamo Xo'ja Axror Valiyning "Manoqibi Xoja Ahror" asarida keltirilishicha, Umar Shayx Mirzo Toshkent aholisiga soliq solganida 250.000 dinor miqdordagi bir yillik soliqni uning o'zi to'lab yuborganligi ma'lum. Ma'lum muddat o'tgach, yana 70.000 dinorni ham o'zi to'lagan. Ushbu saxovatli ishni Xoja Ahror xalq oldida obro' e'tibor qozonish uchun emas, balki o'sha murakkab vaziyatlarda xalq gardaniga tushgan og'ir yukni yengillashtirish uchun qilgan[4].

XIX asr ikkinchi yarmi - XX asr boshlarida Turkiston jadidlari hayotida jamiyatda erkinlik o'rnatish, adolatli jamiyat qurish borasidagi qarashlarda ko'proq ma'rifatparvarlik, ma'naviy hamda ijtimoiy-siyosiy yondashuvlar bevosita jamiyatda adolatli davlat qurilishining asoslarini rivojlanishiga xizmat qiladigan nazariy omillar sifatida shakllanganligini e'tirof etadilar. Albatta, ular to'la ijtimoiy tenglikka asoslangan, demokratik jamiyat qurish asoslaridan birmuncha uzoqda bo'lganlar. Ammo Turkistonda mustamlakachilik siyosatiga qarshi kurash va uning ijtimoiy, ijtimoiy-siyosiy asoslarini yorituvchi manbalar Cho'lpon, Munavvarqori Abdurashidxon g'o'li, Behbudiy, Fitrat, Abdulla Avloniy, Huvaydo va boshqa jadidlar asarlarida o'z ifodasini topgan[5]. Vaholanki, Turkiston Muxtoriyatining tashkil topishi, uning siyosiy faoliyati, so'ngra inqirozi masalalari o'lkada nafaqat siyosiy tuzumni o'zgarishiga, balki uzoq yillar mobaynida shakllangan an'anaviy sharq jamiyatiga xos ijtimoiy munosabatlar tizimi va boshqaruviga ham ta'sir etmasdan qolmadi[6].

Shuningdek, yaqin tariximizga murojaat qilsak, 1941-1945 yillardagi ikkinchi jahon urushining og'ir damlarida o'zbek xalqi front hududlaridan O'zbekistonga ko'chirib keltirilgan xalqlarga nisbatan haqiqiy bag'rikenglikni namoyon etgan. Jumladan, Rossiya, Ukraina, Belorussiya, Polsha kabi davlatlardagi front oldi viloyatlaridan O'zbekistonga ko'chirib

keltirilgan aholiga haqiqiy insonparvarlik ko'rsatilgan. Masalan, urush yillarida O'zbekistonga 1 mln.dan ortiq kishi ko'chirib keltirilgan bo'lsa, shulardan 240 000 dan ko'prog'i bolalar edi[7].

Shunday og'ir damlarda ularga ijtimoiy yordamlar ko'rsatilib, evakuatsiya qilinganlar mahalliy oilalarga, bolalar uylariga, maxsus maktablarga joylashtiriladi. Xalq boshidan kechirgan og'ir Stalin qatag'onlari yillari va ikkinchi jahon urushi yillari ko'plab qiyinchiliklarni ko'rgan koreyslar, nemislar, turklar, polyaklar, ruslar, greklar, yahudiyalar, qirim-tatar va boshqa millat vakillari O'zbekistonga ko'chirilgan bo'lib, ular uchun O'zbekiston ikkinchi Vatanga aylandi. Chunki ular shu yerda yashab qoldilar, shu yerda tarbiya topib, kamolga yetdilar.

Davlatimiz milliy mustaqillikni qo'lga kiritgandan so'ng barcha sohalarda bo'lgani kabi ijtimoiy sohada ham ulkan islohotlar boshlandi. Jamiyat va davlatning alohida e'tiboriga muhtoj qatlam vakillariga doimiy g'amxo'rlik ko'rsatilib, qo'llab-quvvatlanmoqda. Masalan, ijtimoiy siyosatning rivojlanish tendensiyasiga muvofiq, agar 1990 yil respublikada xarajatlarning 31 foizi ijtimoiy sohalarni moliyalashtirishga yo'naltirilgan bo'lsa, bugungi kunga kelib ushbu ko'rsatkich 60 foizni tashkil etadi. Uning asosiy qismi ta'lim, sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot sohaslariga yo'naltiriladi. Ijtimoiy yo'nalishlarda olib borilgan izchil islohotlar natijasida mamlakatimizda aholi yalpi daromadlari 12,2 barobar oshdi. Aholining o'rtacha umr ko'rish darajasi 67 yoshdan 73,2 yoshga yetdi. O'zbekiston ushbu ko'rsatkich bo'yicha dunyoning rivojlangan davlatlari darajasiga yaqinlashdi[8].

2021 yilgacha bo'lgan davrda respublikada kambag'allikni kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar natijasida aholi jon boshiga real jami daromad 43,9 foizga, o'rtacha hisoblangan nominal oylik ish haqi 79,7 foizga yoki 2016 yildagi 1293,8 ming so'mdan 2019 yilda 2324,5 ming so'mga oshdi. Jahon bankining "O'zbekiston fuqarolarini tinglab" loyihasi doirasida, uy xo'jaliklari orasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalariga ko'ra, 2020 yilning yanvar-mart oylari uchun o'rtacha kambag'al xonadonning oylik daromadi taxminan 1,5 million so'mni tashkil etib, taqqoslama narxlarda bu ko'rsatkich o'tgan yilning mos davriga nisbatan 12 foizga oshgan[9].

Mazkur islohotlardan ko'zlangan asosiy maqsad xalq manfaati, yurt tinchligi va vatan taraqqiyoti deyishimiz mumkin. Ularning tak zamirida esa ijtimoiy davlatchilikni rivojlantirish va takomillashtirish yotadi. Ijtimoiy davlat, avvalo, ishsizlikdan himoyalani, kafolatlangan sifatli ta'lim, malakali tibbiy yordam, barcha uchun teng imkoniyatlar, oilalar, bolalar, ayollar, qariyalar, nogironligi bor shaxslarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash kabi ko'plab vazifalarni o'z zimmasiga oladi. Shuning bilan birga, yashash uchun zarur resurslar – ichimlik suvi, tabiiy gaz, elektr energiyasi, transport va boshqa qulayliklar bilan ta'minlanish, majburiy mehnatga taqiy qo'yish ham ijtimoiy davlatda muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev ta'kidlaganidek: *"...ijtimoiy davlatda hech kim e'tibordan chetda qolmaydi, o'z muammolari bilan yolg'iz tashlab qo'yilmaydi"*[10].

Xulosa

Keltirilgan misollar tarixda ham o'zbek xalqida odamlarga ijtimoiy ko'mak berish, ularga yordamlar ko'rsatish an'anasi mavjud bo'lganligini tasdiqlaydi. Ya'ni, tarixda ham saxovatli insonlar doimo xalq dardini ko'zlab ish yuritganligiga guvoh bo'lish mumkin. Bu esa tarixdan zarur xulosalar chiqarib, kelajakda aholini ijtimoiy himoya qilish mexanizmlarini yanada mustahkamlashni, uning maqsadli yo'nalishlarini belgilab olishni nazarda tutadi. Markaziy Osiyoda joylashgan O'zbekistonda bugungi kunda tarixiy an'analarga asoslangan holda, g'arb

mamlakatlaridan farqli ravishda aholini ijtimoiy himoya qilish prinsipiga amal qilinadi. Ya'ni aholini ijtimoiy himoya qilish tizimi davlat ichiki siyosatining ustuvor yo'nalishi sanaladi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Абдурахмонов Қ. Ўзбекистонда инсон омили ва манфаатлари-энг олий қадрият. Иқтисодий, илмий-таҳлилий рисола. –Тошкент.: Гафур Гулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи. 2017.-Б 189.
2. Одилқориев Х, Раззоқов Д. Сиёсатшунослик / Дасрлик. Т. 2008. –Б 142.
3. Маковелский А.О. Авеста. — Баку, 1960. – С. 89-92; Бойс М. Зароастрийсы: Верования и обычаи. — М.: Наука, 1988. – С. 200-201; Дорошенко Е.А. Зароастрийсы в Иране. — М.: Наука, 1982. – С. 84-99; Маҳмудов Т. Авесто ҳақида. – Т.: Шарқ, 2000. – Б. 13; Тоҳир Карим. Муқаддас Авесто изидан.– Т., 2000; Ҳомидов Ҳ. Авесто файзлари. – Т., 2001. – Б. 57-61; Авесто яшт китоби / Исоқов М. таржимаси.– Т.: Шарқ, 2001; Авесто тарихий бадиий ёдгорлик / Асқар Маҳкам таржимаси. – Т.: Шарқ, 2001.
4. Қутибоев З. Хожа Аҳроп Валий. Т.. «Фан». 1996. 82 бет
5. Чўқай М. Истиқлол жаллодлари. -Т.: Ф.Фуллом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти. 1992, 6-бет.; Беҳбудий. Танланган асарлар. Сўз боши. Т; Маънавият, 1999, 28-б.; Абдурашидхонов М. Хотираларим. -Т.: Шарқ. 2001.; Авлоний. Танланган асарлар 1, 2 жилдлар. Маънавият. 1998; Беҳбудий . Танланган асарлар, Маънавият. 1999, Фитрат. Танланган асарлар 1,2,3 жилдлар, 2000-2003.; Беҳбудий М. Туркистон маданий мухторияти лойиҳаси. Жаҳон адабиёти, 2003 йил, август, 146-б.; Дўстқораев Б. Ўзбекистонда янги давлатчилик маърифати.// Жамият ва бошқарув,1997 йил,2-сон,13 бет.
6. Аъзамхўжаев С. Туркистон Мухторияти. -Т.: Маънавият, 2000. Қосимов Б. Миллий уйғониш. -Т.: Маънавият, 2002, 8-бет
7. Ишқуватов В, Толипов Ф. Маҳалла: ўтмишда ва бугун.-Тошкент., 2014.-Б. 54. Толипов Ф. Атамуратов М. Ўзбек оиласи: тарихи ва турмуш тарзи.-Тошкент. 2020.
8. Тараққиётнинг “ўзбек модели” – халқимиз фаровонлигининг муҳим омили // <https://birinchi-prezident.uz/?p=207>
9. Аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлаш тизимидаги муаммоларни айнан қўлда бошқариш режимида ҳал этишга тўғри келмоқда // <https://kun.uz/news/2020/08/11/aholini-ijtimoiy-qollab-quvvatlash-tizimidagi-muammolarni-aynan-qolda-boshqarish-rejimida-hal-etishga-togri-kelmoqda-obid-hakimov>
10. Президент Конституцияда «Ўзбекистон — ижтимоий давлат» деган ғояни мустаҳкамлашни таклиф қилди // <https://daryo.uz/k/2022/06/20/prezident-konstitutsiyada-ozbekiston-ijtimoiy-davlat-degan-goyani-mustahkamlashni-taklif-qildi>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/8 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).